

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์และประสิทธิผลของแผนรณรงค์โฆษณาโครงการเสริมสร้างความตื่นตัวในการปกป้องสิทธิผู้บริโภค "อย.ปกป้องสิทธิ" ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาหรือ อย. ในครั้งนี้ ทำการศึกษาจากเอกสารโครงการ สัมภาษณ์เจาะลึกเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และอีกส่วนหนึ่งเป็นการสรุปข้อมูลจากการวิจัยเชิงสำรวจที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของโครงการ ความตระหนักรู้และทัศนคติต่อภาพยนตร์โฆษณา นอกจากนี้ยังวัดความรู้ของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับหน่วยงานคือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ว่ามีหน้าที่หลักอย่างไร ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค และยังได้สอบถามถึงพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างในการแก้ปัญหาในกรณีที่ประสบปัญหาจากการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ จากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 410 คน เพื่อนำผลที่ได้มาประเมินประสิทธิผลของแผนรณรงค์โฆษณาของโครงการ "อย.ปกป้องสิทธิ"

สรุปผลการศึกษากลยุทธ์ของแผนรณรงค์โฆษณาโครงการ "อย.ปกป้องสิทธิ"

- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หรือ อย.เป็นผู้รับผิดชอบจัดทำโครงการฯขึ้น เพื่อ
- 1.ตอกย้ำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงสิทธิของตน และเกิดการตื่นตัวในการเรียกร้องปกป้องสิทธิเมื่อถูกละเมิด
  - 2.เพื่อให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิ ด้วยการร้องเรียนแจ้งเบาะแสแก่ทางราชการเมื่อประสบปัญหาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ
  - 3.เพื่อเผยแพร่ช่องทางกรร้องเรียนให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง
- ทั้งนี้ทาง อย.ได้มอบหมายให้บริษัทแอ็กซิส สเปา แอดเวอร์ไทซิง จำกัดเป็นบริษัทตัวแทนโฆษณาผู้รับผิดชอบในการวางแผนและดำเนินงานประชาสัมพันธ์โครงการฯ ในครั้งนี้ ในความเป็นจริงแล้ว โครงการฯ มีการใช้เครื่องมือสื่อสารทางการตลาดแบบผสมผสาน กล่าวคือ มีการใช้เครื่องมือสื่อสารหลายอย่างในการรณรงค์ ทั้งการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ และการใช้กิจกรรมเสริมพิเศษเพื่อดึงดูดความสนใจและเป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอีกหลายอย่างด้วยกัน แต่ในงานวิจัยฉบับนี้จะเน้นศึกษาและให้ความสนใจเฉพาะเพียงแผนรณรงค์โฆษณาเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจาก

เป็นเครื่องมือสื่อสารหลักที่โครงการฯ ใช้ในการประชาสัมพันธ์เนื่องจากทางหน่วยงานต้องการให้มีการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนเป็นหลัก

1. แนวคิดของแผนการรณรงค์โฆษณา

แผนรณรงค์โฆษณาในโครงการฯ นี้มีจากแนวคิดที่หน่วยงานต้องการให้เผยแพร่โครงการฯ ให้กลุ่มเป้าหมายทราบโดยผ่านทางสื่อมวลชน ทางบริษัทแอดจิสต์ สเปซฯ จึงคิดว่าควรให้การโฆษณาเป็นเครื่องมือหลักในการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากปัจจุบันการโฆษณาตามสื่อต่างๆ สามารถที่เข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมาก และได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปมากขึ้น ซึ่งคนไทยส่วนมากมีอุปนิสัยที่รอมชอม ให้อภัยจึงมักจะไม่ปกป้องสิทธิของตนเองด้วยวิธีการร้องเรียนเมื่อประสบปัญหา การโฆษณาจึงเป็นทางออกที่ดีในการแพร่กระจายข่าวเกี่ยวกับโครงการฯ พร้อมทั้งให้ความรู้แก่ประชาชนถึงสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพ

2. วัตถุประสงค์ของแผนรณรงค์โฆษณา

คือการให้ผู้บริโภคตระหนักในสิทธิของตน และให้ผู้บริโภคมีพฤติกรรมในการปกป้องสิทธิ โดยการร้องเรียนและเรียกร้องสิทธิเมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายของแผนการรณรงค์ เป็นประชาชนทั่วไป อายุ 15 - 50 ปี และแผนรณรงค์โฆษณามีกำหนดเป้าหมายดังนี้

- 2.1 กลุ่มเป้าหมายไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีความตระหนักในสิทธิของผู้บริโภค
- 2.2 กลุ่มเป้าหมายไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 มีความตั้งใจจะปกป้องสิทธิของตน

3. กลยุทธ์ที่ใช้ในแผนการรณรงค์โฆษณา

3.1 กลยุทธ์ด้านการใช้สื่อ

ในขณะที่ทั้งแผนการดำเนินงานของโครงการฯ ก็ใช้กลยุทธ์แบบเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดแบบผสมผสานแล้ว ในแผนการรณรงค์โฆษณา ก็ยังใช้กลยุทธ์การวางแผนสื่อแบบผสมผสานอีกด้วย โดยมี 1) สื่อโฆษณาเป็นภาพยนตร์โฆษณาแพร่ทางสื่อหลักได้แก่โทรทัศน์ และ

2) ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ และนิตยสาร และใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อรอง

3.2 กลยุทธ์ทางด้านการสร้างสรรคผลงานโฆษณา

3.2.1 ภาพยนตร์โฆษณา แบ่งออกเป็น 2 เรื่อง ความยาว 30 วินาที ภาพยนตร์โฆษณาทั้งสองเรื่องเป็นโฆษณาประเภทให้ข้อมูลข่าวสาร หรือ Informative Advertising โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งร้องเรียน ภาพยนตร์โฆษณาเรื่องแรก คือ "ฉันอยากจะร้อง" เป็นภาพ

ย่นตรีโฆษณาที่ออกอากาศก่อน มีแนวความคิดสร้างสรรค์โดยสอดแทรกอารมณ์ขัน (Humorous Appeal) และใช้วิธีการนำเสนอเป็นเรื่องราวที่ดึงดูดให้ผู้ชมต้องติดตามจนจบ ส่วนเรื่องที่ 2 ได้แก่ ชุด "ทะเลทราย" ซึ่งใช้แนวคิดในการสร้างสรรค์และการนำเสนอเรื่องราวแบบเกินจริง และนำติดตาม แต่ภาพย่นตรีโฆษณาทั้งสองชุดจะจบลงด้วยภาพ Mascot ที่มีที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์ของแหล่งร้องเรียน

3.2.2 สื่อสิ่งพิมพ์ มีการนำเสนอออกเป็น 2 ชุด โดยมีแนวคิดว่าจะต้องมีความสอดคล้องกับภาพย่นตรีโฆษณา เพื่อให้ประชาชนทั่วไปง่ายต่อการจดจำ โดยนำเสนอออกมาเป็นภาพ Mascot ที่มีที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์เช่นเดียวกับตอนจบของภาพย่นตรีโฆษณา

3.2.3 สื่อวิทยุ จะใช้วิธีผลิตเพลงประเภทลูกทุ่งและเพลงพื้นบ้าน มีเนื้อหากล่าวถึงการปกป้องสิทธิ และกล่าวถึงแหล่งร้องเรียนเช่นกันโดยออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ยังเผยแพร่ในลักษณะ In Program โดยให้ผู้จัดรายการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค และความรู้เกี่ยวกับโครงการฯ พร้อมด้วยแหล่งร้องเรียน ทางคลื่น Z F.M.89.5 ออกอากาศในเขตกรุงเทพฯ และเขตความสามารถในการกระจายเสียง

4. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการตามแผนรณรงค์โฆษณา

เนื่องจากข้อจำกัดทั้งทางด้านงบประมาณ และนโยบายการใช้งบประมาณแบบไม่เหลือมปี ทำให้แผนรณรงค์โฆษณาที่เริ่มต้นช้าอยู่แล้ว คือครึ่งปีหลัง ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2541 มีระยะเวลาเผยแพร่ถึงเดือน กันยายน 2541 รวมใช้เวลาในการออกอากาศเพียง 3 เดือนเท่านั้น อย่างไรก็ตามแผนการรณรงค์โครงการ อย.ปกป้องสิทธิปีงบประมาณ 2541 นี้เป็นเพียงระยะที่ 2 ของการดำเนินงานเท่านั้น โดยยังมีการดำเนินงานอีก 3 ระยะรองรับและเผยแพร่แนวคิดของโครงการฯ ต่อไป

5. งบประมาณ

ในการดำเนินโครงการจำนวน 21,565,000 บาท โดยเป็นงบที่มาจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข โดยมีกลุ่มงานวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมผู้บริโภค กองเผยแพร่และควบคุมการโฆษณาเป็นผู้รับผิดชอบโครงการฯ

6. ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงาน

ก็คือ 1) งบประมาณไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่องทำให้การดำเนินงานตามแผนต้องล่าช้าและไม่ต่อเนื่องตามไปด้วย 2) ประชาชนยังไม่ทราบถึงสิทธิผู้บริโภคอย่างถ่องแท้ ไม่ทราบว่าเมื่อใด

และอย่างไรถึงเป็นการถูกละเมิดสิทธิ 3) ข้อจำกัดด้านการวางแผนระยะยาว เนื่องจากนโยบาย การใช้งบประมาณตามปีงบประมาณของภาครัฐ

7. การประเมินผลโครงการ

โดยที่ทีมงานวิจัยของภาควิชาการโฆษณา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต เป็นผู้รับผิดชอบการประเมินประสิทธิผลของโครงการฯ โดยมีออกสำรวจผลการวิจัยทั่วประเทศ

สรุปผลการวิจัยประสิทธิผลของแผนรณรงค์โฆษณาโครงการรณรงค์ “อย.ปกป้องสิทธิ”

ส่วนที่ 1

1. ข้อมูลทางด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีจำนวน 410 คน เป็นเพศหญิง 244 คน และเป็นเพศชาย 116 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18 - 25 ปี สถานภาพโสด และมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชนมากที่สุด และส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน

ส่วนที่ 2

การตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อ 2 คือศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการรณรงค์อย.ปกป้องสิทธิ ของประชาชน

2. สื่อที่กลุ่มตัวอย่างให้ความเชื่อถือมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ อันดับหนึ่งได้แก่ สื่อโทรทัศน์ อันดับสองคือสื่อหนังสือพิมพ์ และอันดับที่สาม ได้แก่สื่อวิทยุ

3. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อหลักที่ใช้ในแผนการรณรงค์โฆษณา 4 สื่อ
สื่อโทรทัศน์ เป็นสื่อที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับมากที่สุด โดยมีระยะเวลาที่ใช้ในการดูโทรทัศน์ประมาณ 2-4 ชม.ต่อวัน

สื่อวิทยุ เป็นสื่อที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับเป็นส่วนใหญ่เช่นกัน โดยใช้ระยะเวลาในการฟังวิทยุประมาณ 2-4 ชม.ต่อวัน

สื่อหนังสือพิมพ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ โดยใช้เวลาในการอ่านหนังสือประมาณ 1 ชม.ต่อวัน

สื่อนิตยสาร เป็นสื่อหลักที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับน้อยที่สุดใน 4 สื่อ แต่ส่วนใหญ่ก็เปิดรับ โดยใช้เวลาอ่านนิตยสารประมาณ 1 ชม.ต่อวัน

4. การรู้จักโครงการ อย.ปกป้องสิทธิและสื่อที่ทราบเกี่ยวกับโครงการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้จักโครงการอย.ปกป้องสิทธิ คือมีจำนวน 361 คน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะรู้จักโครงการฯจากสื่อ หนังสือพิมพ์และรองลงมาคือรู้จักจากสื่อวิทยุ

5. สื่อที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับโครงการ อย.ปกป้องสิทธิ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าสื่อที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับโครงการฯในระดับสูงมี 2 สื่อได้แก่ สื่อโทรทัศน์และสื่อวิทยุ ส่วนสื่อที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับโครงการฯในระดับต่ำได้แก่คอนเสิร์ต ส่วนสื่อประเภทบุคคลที่ทำการสำรวจนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าบุคคลในครอบครัว มีอิทธิพลสูงสุดในการยอมรับโครงการฯ ส่วนสื่อประเภทบุคคลที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามอิทธิพลน้อยที่สุดได้แก่ ศิลปินในคอนเสิร์ต

6. ความรู้ของผู้บริโภคเกี่ยวกับหน่วยงาน อย. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้จักหน่วยงาน อย. โดยคิดว่า อย.มีหน้าที่หลักในการเผยแพร่ความรู้ทางด้านสาธารณสุข รองลงมาคือหน้าที่ศึกษา วิจัย จัดทำเกณฑ์กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และกำกับดูแลผลิตภัณฑ์ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

การตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 คือ เพื่อศึกษาความตระหนักและทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อภาพยนตร์โฆษณาที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์โครงการ อย. ปกป้องสิทธิ

7. การระลึกได้ถึงภาพยนตร์โฆษณาของโครงการฯ อย.ปกป้องสิทธิ เนื่องจากมีโครงการรณรงค์ต่างๆ ของหน่วยงาน อย.ที่ทำการประชาสัมพันธ์ในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน และต่างก็ใช้ภาพยนตร์โฆษณาเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเผยแพร่โครงการต่างๆ การวิจัยจึงทำการวัดถึงการระลึกได้ถึงภาพยนตร์โฆษณาภายใต้โครงการ อย.ปกป้องสิทธิ ในปีงบประมาณ 2541 ซึ่งมีจำนวน 2 เรื่อง ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างที่รู้จักโครงการ อย.ปกป้องสิทธิจำนวน 361 คน เคยเห็นภาพยนตร์โฆษณาชุด "ฉันอยากจะร้อง" จำนวน 42 คน และไม่มีกลุ่มตัวอย่างที่ระลึกถึงภาพยนตร์โฆษณาชุด "ทะเลทราย" ได้เลย ในขณะที่ระบุว่าจำภาพยนตร์โฆษณาของอย. ไม่ได้เลย จำนวนถึง 129 คน

8. การรับรู้และจดจำได้ถึงภาพยนตร์โฆษณา

ชุด "ฉันอยากจะร้อง" กลุ่มตัวอย่างที่รู้จักโครงการฯ ส่วนใหญ่เคยเห็นภาพยนตร์โฆษณา ชุดนี้ คือ เคยเห็น 260 คน จาก 361 คนที่รู้จักโครงการ โดยสามารถจดจำภาพผู้หญิงชุดแดงหันหน้ามาและมีการทำภาพเซ็นเซอร์ที่บริเวณใบหน้า ได้มากที่สุด

ชุด "ทะเลทราย" กลุ่มตัวอย่างที่รู้จักโครงการฯ ส่วนใหญ่ไม่เคยเห็นภาพยนตร์โฆษณา ชุดนี้ คือ เคยเห็นเพียง 160 คน จาก 361 คนที่รู้จักโครงการ โดยสามารถจดจำเสียงในโฆษณาที่ว่า "ไม่มีออย.ยอม่ไม่ได้" ได้มากที่สุด

9. ทักษะการคิดของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อภาพยนตร์โฆษณา

ชุด "ฉันอยากจะร้อง" กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเป็นเชิงบวกต่อภาพยนตร์โฆษณาชุดนี้ในเกือบทุกประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่ว่า โฆษณาเรื่องนี้ทำให้ทราบถึงหน่วยงานที่จะร้องเรียนได้ และยังอธิบายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ค่อนข้างชอบภาพยนตร์โฆษณาชุดนี้

ชุด "ทะเลทราย" กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเป็นเชิงบวกต่อภาพยนตร์โฆษณาชุดนี้ในเกือบทุกประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่ว่า โฆษณาเรื่องนี้ทำให้ทราบถึงหน่วยงานที่จะร้องเรียนได้ และยังอธิบายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้สึกเฉยๆ ถึง ค่อนข้างชอบภาพยนตร์โฆษณาชุดนี้

10. ความเข้าใจในสารที่ต้องการสื่อในภาพยนตร์โฆษณา

ชุด "ฉันอยากจะร้อง" กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจว่าโฆษณาต้องการสื่อว่าเครื่องสำอางค์ไม่มีคุณภาพทำให้ใบหน้าเสียโฉมได้ และรองลงมาสามารถเข้าใจได้ว่าโฆษณาต้องการสื่อว่าถ้าเครื่องสำอางค์ที่ใช้ทำให้หน้าเสียสามารถแจ้ง ออย.ได้

ชุด "ทะเลทราย" กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจว่าโฆษณาต้องการสื่อว่าไม่ควรดื่ม น้ำที่ไม่มีเลขออย.และรองลงมาสามารถเข้าใจได้ว่าโฆษณาต้องการสื่อว่าก่อนบริโภคต้องตรวจดูฉลากก่อน

อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทราบว่าจะสามารถร้องเรียนไป ออ. ได้ทางไปรษณีย์ และทางโทรศัพท์ แต่ก็ยังคงไม่สามารถจดจำได้ว่าจะส่งไปรษณีย์ไปที่ใด และโทรแจ้งได้ที่เบอร์อะไร

11. ความรู้เกี่ยวกับสิทธิผู้บริโภคและสื่อที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงสิทธินั้นๆ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทราบถึงสิทธิผู้บริโภคเกือบทุกข้อ โดยตระหนักถึงสิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการมากที่สุด รองลงมาคือทราบว่าผู้บริโภคมีสิทธิอย่างเต็มที่ในการที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างตระหนักถึงน้อยที่สุดได้แก่ผู้บริโภคมีสิทธิเรียกร้องความเสียหายจากอันตรายจากการใช้สินค้าหรือบริการนั้นๆ

ส่วนสื่อที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงสิทธิดังกล่าวมากที่สุดได้แก่ สื่อมวลชน รองลงมาคือหน่วยงานของรัฐ และสามัญสำนึกตามลำดับ ส่วนสื่อประเภทบุคคลได้แก่คนในครอบครัวและครูหรืออาจารย์เป็นสื่อที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าทำให้ทราบถึงสิทธิดังกล่าวได้มากที่สุด

12. การประสบปัญหาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการที่ไม่มีคุณภาพและการแก้ไข ปัญหา

กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งเคยประสบปัญหาจากการบริโภค กล่าวคือมีจำนวน 206 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 410 คน ปรากฏว่ามีส่วนน้อยที่ร้องเรียนไปยังหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งสื่อมวลชนด้วย ส่วนใหญ่ใช้วิธีเลิกใช้สินค้าและทิ้งสินค้าที่เหลือทั้งหมด รองลงมาคือบอกให้คนอื่น ๆ ทราบ และร้องเรียนไปยังบริษัทผู้ผลิตสินค้าตามลำดับ โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าคิดว่าไม่มีประโยชน์และเสียเวลาเปล่า รองลงมาคือไม่มีเวลาที่จะไปร้องเรียน

13. การใช้วิธีแก้ไขหากประสบปัญหาจากการบริโภคในอนาคต หลังจากที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับสิทธิผู้บริโภคและความรู้เกี่ยวกับโครงการฯ แล้ว

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีเลิกใช้และทิ้งสินค้าที่เหลือทั้งหมดไป รองลงมาคือบอกให้คนอื่น ๆ ทราบ และร้องเรียนไปที่บริษัทผู้ผลิตสินค้า ตามลำดับ โดยยังคงให้เหตุผลว่า คิดว่าไม่มีประโยชน์และเสียเวลาเปล่า รองลงมาคือไม่มีเวลา และไม่อยากมีส่วนพัวพันหากต้องมีการฟ้องร้อง ตามลำดับ

อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างที่มีความต้องการที่จะร้องเรียนไปยังหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคและสื่อมวลชนก็มีจำนวนมากขึ้นด้วยหลังจากที่ผู้สัมภาษณ์ได้แนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิผู้บริโภคและแนวคิดและการดำเนินงานของโครงการฯ ปกป้องสิทธิ โดยใช้เครื่องมือได้แก่แผ่นพับประชาสัมพันธ์โครงการฯ ที่หน่วยงานจัดทำขึ้น

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคควร จะทำการประชาสัมพันธ์ถึงหน้าที่ของหน่วยงานและความรู้เกี่ยวกับการปกป้องสิทธิมากขึ้น

14. การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับปกป้องสิทธิผู้บริโภค

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคย บอกกล่าวเรื่องเกี่ยวกับโครงการฯ หรือความรู้เกี่ยวกับสิทธิ ผู้บริโภคให้บุคคลอื่นได้รู้ คือมีกลุ่มตัวอย่างเพียง 145 คนที่เคยบอกกล่าวเรื่องดังกล่าวต่อบุคคล อื่นๆ

15. ผลสรุปจากภาพยนตร์โฆษณา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าภาพยนตร์โฆษณาของโครงการฯ มีส่วนทำให้เกิดความตื่น ตัวในการปกป้องสิทธิของตนเอง และเห็นว่าภาพยนตร์โฆษณาดังกล่าวมีส่วนทำให้ทราบถึงสถานที่ ที่จะร้องเรียนได้

16. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อที่มีข่าวสารของโครงการฯ และ ความรู้เกี่ยวกับ สิทธิของผู้บริโภค

จากผลการวิจัย พบว่าการเปิดรับสื่อที่มีข่าวสารของโครงการฯ มีความสัมพันธ์กับความรู้ เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค โดยมีค่าความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ และมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ซึ่งหมายความว่าถ้ากลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับสื่อที่มีข่าวสารของโครงการฯ มาก ก็จะมีความรู้ เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคมากตามไปด้วย

17. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารของโครงการฯ และความรู้เกี่ยวกับสิทธิ ของผู้บริโภค กับทัศนคติที่มีต่อภาพยนตร์โฆษณาของโครงการฯ

จากผลการวิจัย พบว่าการเปิดรับข่าวสารของโครงการฯ ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของ กลุ่มตัวอย่างที่มีต่อภาพยนตร์โฆษณาของโครงการฯ ในขณะที่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคมี ความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อกลุ่มตัวอย่างในระดับต่ำ และเป็นไปในเชิงบวก

18. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารโครงการฯ ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้ บริโภค และทัศนคติที่มีต่อภาพยนตร์โฆษณา กับพฤติกรรมการปกป้องสิทธิ์โดยการร้องเรียน

จากผลการวิจัย พบว่าตัวแปรทั้งสามตัว ได้แก่ การเปิดรับข่าวสารของโครงการฯ ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค และทัศนคติที่มีต่อภาพยนตร์โฆษณาไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปกป้องสิทธิโดยการร้องเรียน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ทั้งในส่วนของ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและส่วนของการทำวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจ ในการอธิบายถึงกลยุทธ์และประสิทธิผลของแผนรณรงค์โฆษณาเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการ "อย.ปกป้องสิทธิ" จึงได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ส่วนกลยุทธ์ของแผนรณรงค์โฆษณาของโครงการอย.ปกป้องสิทธิ

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ทางการสื่อสาร ตามแนวคิดการจัดประเภทโครงการรณรงค์ของ บุษบา สุธีธร (2530) ทำให้สามารถสรุปได้ว่าแผนรณรงค์โฆษณาโครงการนี้ เป็นโครงการรณรงค์แบบต่อเนื่องที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยจัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่และให้ความรู้แก่ประชาชน เมื่อหน่วยงานได้จัดทำโครงการอันเป็นประโยชน์และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นแก่ประชาชน ทั้งนี้โครงการดังกล่าวก็มีระยะเวลาที่กำหนดแน่นอน กล่าวคือ เป็นโครงการที่มีระยะเวลาดำเนินงาน 5 ปี แบ่งออกเป็น 5 ระยะตามปีงบประมาณของทางราชการ โดยโครงการ อย.ปกป้องสิทธินี้ เป็นการดำเนินงานระยะที่ 2 ในปีงบประมาณ 2541

นอกจากนี้ แผนรณรงค์โฆษณาดังกล่าวยังประกอบไปด้วยหลักการพื้นฐานที่ประกอบไปด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่

1) มีการประเมินถึงความต้องการ จุดประสงค์และความสามารถในการตอบสนองของผู้รับสารได้แก่ผู้บริโภคไว้แล้ว โดยให้มีการวิจัยประเมินถึงประสิทธิผลโครงการฯ ในระยะที่ 1 เพื่อนำมาประเมินว่าผู้บริโภคยังคงขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิในด้านใด และมีจำนวนผู้บริโภคมากน้อยเพียงใดที่มีความต้องการที่จะร้องเรียนต่อหน่วยงานของรัฐ และในส่วนกรณีที่ไม่มีความต้องการที่จะร้องเรียน สาเหตุประการหนึ่งคือไม่ทราบแหล่งร้องเรียน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ต้องมีการดำเนินงานในระยะที่ 2 ตามมา

2) ในส่วนของ การวางแผนรณรงค์และการผลิตสื่ออย่างมีระบบนั้น โดยทั่วไปมักประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน ดังนี้

- ในการวางแผนการสื่อสารให้เข้าถึงมวลชนของโครงการมีการวางจุดประสงค์หลักเกี่ยวกับระดับผลกระทบของเนื้อหาสื่อสารไว้เป็นโจทย์ให้กับบริษัทตัวแทนโฆษณา

อย่างชัดเจน คือ ต้องการให้ผู้บริโภคตระหนักถึงสิทธิของตนเองมากกว่าร้อยละ 80 และต้องการกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมในปกป้องสิทธิของตนเองมากกว่าร้อยละ 50

- กลยุทธ์ของสาร อันเป็นส่วนสำคัญในการโน้มน้าวใจผู้บริโภคนั้น ในแผนรณรงค์นี้ได้เริ่มจากการนำปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวและมีความเป็นไปได้เช่นการได้รับผลกระทบจากการบริโภค เครื่องสำอางและอาหารที่ไม่ได้มาตรฐานก่อน โดยการใช้ลักษณะการเล่าอารมณ์แบบ เลี้ยวหนึ่งของชีวิต (Slice of Life) ผสมผสานไปกับการนำเสนอรูปแบบการแก้ปัญหา (Problem Solving) โดยใช้รูปแบบการนำเสนอเป็นเรื่องราวเป็นละครเพื่อเล่าเรื่อง (Dramatic) แทรกอารมณ์ขัน (Humorous) เพื่อสร้างความสนใจให้แก่ผู้บริโภคเนื่องจากเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว ทั้งนี้ลักษณะเนื้อหาที่ใช้กระตุ้นความสนใจนั้นเป็นลักษณะของการเสนอแนะผู้บริโภคเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิของตนเมื่อเกิดปัญหาจากการบริโภค

3) การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เนื่องมาจากแผนการดำเนินงานที่แบ่งออกเป็น 5 ระยะเวลาจึงได้วางแผนการประเมินผลออกเป็น 5 ระยะเวลาตามแต่ละปีงบประมาณด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อประเมินถึงประสิทธิผลของโครงการฯ ในปีนั้นๆ และทราบถึงปัญหาเพื่อการดำเนินงานในปีต่อไป

4) บทบาทเสริมของสื่อมวลชน ผู้วางแผนได้ตระหนักถึงข้อดีข้อเสียของแต่ละสื่อเป็นอย่างดี จึงวางแผนการดำเนินงานโดยใช้สื่อผสม กล่าวคือเลือกใช้สื่อหลายประเภท เพื่อแก้ไขข้อด้อยของสื่ออื่นๆ ในแผนเช่นการใช้สื่อโทรทัศน์ สามารถเข้าถึงผู้ชมได้ในวงกว้าง แต่ด้วยระยะเวลาออกอากาศที่จำกัด ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญบางส่วนอาจไม่ได้รับการถ่ายทอด จึงต้องใช้สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในการเผยแพร่จึงต้องใช้สื่อผสม นอกจากนี้ยังใช้กิจกรรมเสริมอื่นๆ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะลึกอีกด้วย เช่นการใช้กิจกรรมการจัดคอนเสิร์ตลูกทุ่ง อย. เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคในส่วนภูมิภาค และการร่วมมือกับบริษัทค่ายเพลงอาร์ เอส โปรโมชัน เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่อยู่ในวัยรุ่น เป็นต้น

5) การเลือกสรรสื่อให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ดังเช่นที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่าการวางแผนสื่อของการโฆษณาโครงการฯ ผู้วางแผนได้ศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้รับสารที่เป็นเป้าหมายก่อนแล้วจึงวางแผนการใช้สื่อ และในการเลือกสื่อานั้น ยังคำนึงถึงปริมาณผู้รับชม หรือรับฟังในแต่ละช่วงเวลาอีกด้วย

ดังที่กล่าวแล้วว่าการดำเนินงานเผยแพร่โครงการฯ ในครั้งนี้ ได้ใช้การรณรงค์โฆษณาเป็นเครื่องมือที่สำคัญ จากการศึกษาแผนรณรงค์โฆษณาของโครงการฯ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้วางแผนและผู้ดำเนินการแล้ว พบว่า วัตถุประสงค์หลักของโฆษณาก็คือ การแจ้งข่าวสาร (To

inform) โดยมีสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เป็นผู้โฆษณา และมีการทำโฆษณาในลักษณะของโฆษณาถึงแนวคิดของสถาบัน กล่าวคือ ได้มีการนำเสนอเพื่อสื่อแนวคิดของโครงการฯ ถึงความต้องการให้ผู้บริโภคได้เกิดความรู้มากขึ้นเกี่ยวกับสิทธิ และการปกป้องสิทธิที่ผู้บริโภคสามารถทำได้ และใช้การโฆษณาเพื่อแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งร้องเรียนให้ผู้บริโภคได้รู้ ทั้งนี้ในการดำเนินงาน หน่วยงานอย. ได้ให้บริษัทแอ็กซิส ดป้า แอดเวอร์ไทซิง จำกัด เป็นบริษัทตัวแทนโฆษณา เนื่องจากความสามารถในวางแผนและการดำเนินงานโครงการฯระดับชาตินั้น จำเป็นต้องใช้ทีมงานที่เป็นมืออาชีพที่มีความเข้าใจถึงแผนการประชาสัมพันธ์อย่างแท้จริง โดยอย.กำหนดให้ใช้สื่อที่มีลักษณะเป็นสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมากที่สุด โดยกำหนดกลุ่มผู้รับสารเป้าหมายเป็นประชาชนทั่วไป ที่มีอายุตั้งแต่ 15 - 50 ปี และเมื่อบริษัทตัวแทนโฆษณาดำเนินการวางแผน พบว่าในการรณรงค์ให้ผู้บริโภคสนใจนั้น ต้องใช้การให้ข่าวสารที่ใกล้ตัวผู้บริโภคจึงได้เลือกนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวกับเครื่องสำอาง และอาหารก่อน

กระบวนการในการผลิตงานโฆษณาในแผนรณรงค์โฆษณาของโครงการ อย.ปกป้องสิทธินี้แบ่งเป็น 6 ขั้นตอนเช่นเดียวกับกระบวนการในการผลิตงานโฆษณาทั่วไปตามที่ รศ.ดร.เสรีวงษ์มณฑา (2540) กล่าวไว้ โดยมีกระบวนการดังนี้

1. การสรุปแผนการตลาด ในโครงการนี้การสรุปแผนการตลาด หมายถึงการสรุปแผนการดำเนินงานและวัตถุประสงค์ของโครงการรณรงค์โดยรวมในระยะที่ 2 ตามปีงบประมาณ 2541 โดยการสรุปจากผลการประเมินประสิทธิผลและปัญหาโครงการฯในระยะที่ 1 คือ โครงการในระยะแรกยังไม่สามารถกระตุ้นให้ผู้บริโภคต้องการปกป้องสิทธิของตน โดยการร้องเรียนไปยังหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบได้ อย่างไรก็ตามในแง่ประสิทธิผลของการดำเนินงาน โครงการระยะแรกก็สามารถทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่ทราบถึงแนวคิดและวัตถุประสงค์ของโครงการได้พอสมควร

2. การกำหนดภารกิจ หรือจุดมุ่งหมาย หลังจากที่ยอย.ได้คัดเลือกบริษัทตัวแทนโฆษณาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ได้มีการกำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์ของการเผยแพร่โครงการฯในขณะนี้ ซึ่งก็คือการตั้งโจทย์ให้ Agency ว่าต้องการให้ประชาชนทั่วไปตระหนักรู้เกี่ยวกับแนวความคิดของโครงการฯ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และต้องการกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการปกป้องสิทธิไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ซึ่งกล่าวโดยรวมได้ว่าแผนรณรงค์โฆษณาของโครงการฯนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งร้องเรียนให้ประชาชนทราบ

ซึ่ง จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ (2537) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ว่า เป็นการกำหนดแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยเป็นข้อความที่ชัดเจน แน่นนอน แสดงความปรารถนาและความคาดหวัง (Aspiration) ในระยะยาวของหน่วยงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงบอกกล่าวข้อมูล (Informative Objective) และวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแรงจูงใจ

(Motivative Objective) เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมบางอย่างตามที่ผู้วางแผนคาดหวังไว้

3. การวิจัย เนื่องจากการดำเนินงานปีนี้เป็นระยะที่ 2 การวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของโครงการในระยะที่ 1 จึงถูกนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงาน เพื่อวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคเกี่ยวกับพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสาร ความรู้ของผู้บริโภคเกี่ยวกับหน่วยงาน และสิทธิของผู้บริโภค นอกจากนี้ ในส่วนของ Agency แล้วยังใช้งานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อและข่าวสารของประชาชน เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนสื่อ โดยพิจารณาจาก Rating ของแต่ละรายการเพื่อให้ข่าวสารเข้าถึงผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด

4. การวางแผนงานโฆษณาเชิงยุทธวิธีของโครงการฯ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

4.1 การสร้างสรรคงานโฆษณา ใช้วิธีการสร้างภาพยนตร์โฆษณา ทั้งนี้จากแนวคิดที่ว่า คนมักจะสนใจการนำเสนอในรูปแบบของภาพยนตร์ ซึ่งภาพยนตร์โฆษณาของโครงการฯ ได้ใช้รูปแบบการเล่าอารมณ์หลายลักษณะประกอบกัน เช่น รูปแบบเสี้ยวหนึ่งของชีวิต ,การแก้ปัญหา และอารมณ์ขันประกอบกัน โดยปิดท้ายด้วยสารที่ต้องการสื่อที่แท้จริง คือ แหล่งร้องเรียน

4.2 กลยุทธ์การวางแผนสื่อ โครงการฯนี้มีระยะเวลาในการดำเนินงานตามแผนรณรงค์โฆษณาเพียง 3 เดือน คือระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2541 ทั้งนี้ เนื่องมาจากข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ ทำให้ภาพยนตร์โฆษณาได้ออกอากาศในระยะเวลาอันสั้น และน้อยมาก ตามแนวคิดด้านการวางแผนสื่อ ซึ่งต้องมี 3 ส่วนประกอบกัน ได้แก่ ความถี่ (Frequency) การเข้าถึง (Reach) และกลยุทธ์ของสาร (Message) ทำให้ผู้วางแผนต้องเลือกช่วงเวลาออกอากาศให้อยู่ในช่วงเวลา Prime Time โดยเลือกรายการที่มี Rating สูง รวมถึงการคิด Slogan หรือชื่อเรียกโครงการฯ เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดการจดจำและคุ้นเคยได้ง่าย จึงคิด Slogan ของโครงการฯว่า "อย.ปกป้องสิทธิ์" นอกจากนี้เนื่องจากสื่อแต่ละอย่างจะมีจุดเด่นจุดด้อยที่แตกต่างกัน ผู้วางแผนจึงใช้กลยุทธ์เลือกใช้สื่อผสมเพื่อแก้ปัญหาของสื่อแต่ละประเภท

5. แผนปฏิบัติการ เนื่องจากแผนรณรงค์โฆษณามีระยะเวลาดำเนินงานที่สั้น โครงการฯ จึงใช้เครื่องมือทางการสื่อสารการตลาดอื่นๆ เข้าช่วยสนับสนุนแผน เช่นการประชาสัมพันธ์โครงการฯ เพื่อการเปิดตัวในช่วงแรกของการดำเนินงาน เมื่ออยู่ในระยะของแผนรณรงค์โฆษณา ก็ใช้สื่อหลายๆ อย่างพร้อมๆ กัน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เมื่อจบแผนรณรงค์

โฆษณาในช่วงเวลาที่จบปีงบประมาณ 2541 แล้วจึงนำกิจกรรมเสริมมาใช้ เพื่อกระจายความรู้ และแนวคิดเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิไปตามกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เช่นการจัดลูกทุ่ง อบ. เพื่อเจาะกลุ่มเป้าหมายในส่วนภูมิภาค หรือการร่วมมือกับบริษัทอาร์ เอส โปรโมชันจำกัด เพื่อจัดเผยแพร่ในรูปแบบคอนเสิร์ต “เยาวชนรวมพลังปกป้องสิทธิ” และ In Program ในรายการของบริษัทค้าขายเพลงที่มีรายการทางวิทยุและโทรทัศน์เป็นของตัวเองอยู่แล้ว จึงดูเหมือนว่าโครงการฯ ยังทำการโฆษณาอยู่จนจบปี 2541 เพราะข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ ยังคงได้รับการเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอ

6. การผลิตงานโฆษณา มีแนวคิดวางแผนโฆษณาที่ออกอากาศหรือเผยแพร่ตามสื่อทุกสื่อที่เลือกใช้นั้น ต้องมีความสอดคล้องกัน จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วางแผนจึงคิดค้นสัญลักษณ์ที่จะนำมาใช้ในงานโฆษณา ได้แก่ Mascot 2 แบบคือ รูปตู้ไปรษณีย์และรูปโทรศัพท์เพื่อสื่อความหมายถึงแหล่งโรงเรียนที่สะดวกที่สุดสำหรับผู้บริโภค ดังนั้นในงานโฆษณาที่เผยแพร่ตามสื่อต่างๆ จะมีรูป Mascot ทั้งสองเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์คล้องจองกัน เช่นในภาพยนตร์โฆษณา 2 เรื่องหรือสื่อสิ่งพิมพ์ 2 แบบ เป็นต้น

ส่วนของกรณีวิจัยเชิงสำรวจเพื่อวัดประสิทธิผลของโครงการฯ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ

จากแนวความคิดของพีระ จิรโสภณ (2529) เกี่ยวกับกระบวนการในการเปิดรับข่าวสารว่า มนุษย์เราจะมีการเลือกเสมอ ได้แก่ การเลือกเปิดรับข่าวสาร เลือกสิ่งที่ตนสนใจ เลือกที่จะตีความ และเลือกที่จะจดจำ ในสิ่งที่คิดว่าเป็นประโยชน์กับตน และไม่ขัดแย้งกับความรู้ ประสบการณ์และทัศนคติดั้งเดิมของตน

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเลือกเปิดรับข่าวสารตามสื่อที่ตนมีความเชื่อถือมากที่สุด ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ โดยมีการเปิดรับและเห็นว่าสื่อดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการยอมรับโครงการฯ ในระดับสูงอีกด้วย ซึ่งสรุปได้ว่าในแง่ของการวางแผนสื่อของโครงการฯ ผู้วางแผนได้พิจารณาถึงหลักการดังกล่าวด้วย จึงมีการกำหนดให้ใช้โทรทัศน์เป็นสื่อหลัก และหนังสือพิมพ์ วิทยุ และนิตยสารเป็นสื่อรอง ส่วนสื่อประเภทแผ่นป้ายโปสเตอร์และกิจกรรมเสริมอื่นๆ ในแผนการดำเนินงาน เช่นนิทรรศการ และคอนเสิร์ตนั้น กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีอิทธิพลต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการกระจายติดแผ่นป้ายโปสเตอร์ไม่มากและทั่วถึงพอ รวมทั้งการจัดนิทรรศการก็มีเพียงครั้งเดียวในเขตกรุงเทพฯ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาจไม่ได้เปิดรับคอนเสิร์ตมากนัก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยคิดว่าสื่อที่น่าสนใจและกลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีอิทธิพลต่อการยอมรับโครงการฯ

ในระดับปานกลาง เช่นสื่อประเภทแผ่นพับเผยแพร่โครงการฯ หรือสื่อประเภทบุคคลนั้น โครงการฯ ไม่ได้ให้ความสำคัญมากพอ

วัตถุประสงค์ข้อ 3 ศึกษาความตระหนักรู้และทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อภาพยนตร์โฆษณาที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์โครงการฯ

จากแนวคิดการประเมินผลทางด้านความตระหนักรู้ของ เบนจามิน บี บลูม (1956) ได้แบ่งระดับความตระหนักรู้ออกเป็น 6 ระดับได้แก่ การระลึกได้ , การรวบรวมสาระสำคัญได้ , การนำไปใช้ได้ , การวิเคราะห์ได้ , การสังเคราะห์ได้ และความสามารถในระดับของการประเมินผล

จากผลการวิจัย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ 232 คน จาก 361 คนระลึกถึงภาพยนตร์โฆษณาของ ออย. ได้ โดยระลึกถึงโฆษณาภายใต้โครงการออย.ปกป้องสิทธิได้น้อยมาก คือ 42 คน แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถจดจำภาพยนตร์โฆษณาชุด "ฉันอยากจะร้อง" ได้เมื่อชม Photo Board แล้ว อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะจดจำสาระสำคัญที่แท้จริงที่หน่วยงานต้องการจะสื่อไม่ได้ นั่นคือแหล่งร้องเรียน แม้จะมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่สามารถเข้าใจได้ว่า ภาพยนตร์โฆษณาชุดนี้ต้องการสื่อว่า ถ้าพบเครื่องสำอางที่ไม่ได้มาตรฐานให้ร้องเรียนไปที่ ออย. ได้

สำหรับภาพยนตร์โฆษณาชุด "ทะเลทราย" นั้น จะมีระดับการจดจำได้ที่ต่ำกว่าชุดแรก โดยที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะระบุว่าไม่เคยเห็น และกลุ่มตัวอย่างที่เคยเห็นจะจดจำเสียงจากภาพยนตร์โฆษณาที่กล่าวว่า "ไม่มี ออย. ยอมไม่ได้" แต่ก็ยังคงไม่สามารถจดจำแหล่งร้องเรียนทางโทรศัพท์ที่สารต้องการสื่ออย่างแท้จริงได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาภาพรวมเกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อภาพยนตร์โฆษณาที่ 2 ชุดแล้ว พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อภาพยนตร์โฆษณาในเชิงบวก คือมีความรู้สึกที่จะได้ตอบ ตอบสนองหรือเข้าร่วมไปในทางที่ดี

และเมื่อศึกษาถึงความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค จากการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคในระดับต่ำ แต่เป็นไปในเชิง

บวก กล่าวคือถ้ากลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารของโครงการฯ มาก ก็จะมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคมากตามไปด้วย

ในขณะที่เมื่อศึกษาถึงพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างเลือกที่จะแสดงออกเมื่อประสบปัญหาจากการบริโภค หลังจากที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับโครงการฯ ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค และทราบแหล่งร้องเรียนว่า สามารถแจ้งไปได้ที่ไหนแล้ว ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยมาก (8.05%) เท่านั้นที่มีความต้องการที่จะปกป้องสิทธิโดยการร้องเรียนไปยังหน่วยงานของรัฐ โดยส่วนใหญ่คิดว่าไม่มีประโยชน์และเสียเวลาเปล่า

เมื่อนำแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะและพฤติกรรม ซึ่ง Rogers (1973) ได้นำหลักการสื่อสารเข้ามาอธิบายว่ามีกระบวนการขั้นตอนต่อเนื่องกัน กล่าวคือ การสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ , การสื่อสารและความรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติ และจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการสื่อสารสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ และทัศนคติได้ แต่ยังไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ กล่าวคือ จากแนวคิดทฤษฎีเรื่องการถอนตัว หรือการไว้วางย ทินลินี ดันจิตต์วัฒน์ (2540) ชี้ว่าเมื่อคนเราประสบปัญหาจากการบริโภคจะมีแนวทางในการแสดงออกหรือตอบโต้อยู่ 2 แนวทางคือ ถอนตัวออกจากปัญหา โดยการเลิกใช้ เลิกซื้อผลิตภัณฑ์นั้นไป หรือไว้วางย โดยการร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ ปรากฏว่า ในผู้บริโภคชาวไทยจะเลือกใช้วิธีทิ้งผลิตภัณฑ์นั้นไปและเลิกซื้อ แม้จะมีการให้ความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิโดยการร้องเรียนแล้วก็ตามก็ไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้นั้นต้องใช้เวลาอันยาวนาน โดยเฉพาะเรื่องของการปกป้องสิทธิโดยการร้องเรียนนั้น ต้องยอมรับว่าขัดกับลักษณะอุปนิสัยของคนไทย ที่มักจะประนีประนอม และให้อภัยมากกว่า หรืออาจกล่าวได้ว่า การสื่อสาร ความรู้ และทัศนคติไม่ใช่ปัจจัยทั้งหมดในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ยังคงคำนึงถึงวัฒนธรรม ค่านิยมร่วมของสังคม หรือยังต้องเพิ่มความเชื่อมั่นในองค์กรหรือหน่วยงาน ว่าสามารถแก้ไขปัญหามอบให้ผู้บริโภคอย่างไรบ้าง และได้ผลอย่างจริงจังเป็นรูปธรรมมากกว่านี้ หรือแม้แต่ต้องสร้างสิ่งจูงใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวก็เป็นได้

ประสิทธิผลของโครงการฯ

จากการวิจัย จึงสามารถอภิปรายเกี่ยวกับประสิทธิผลของโครงการฯ จากแนวคิดและทฤษฎีเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะและพฤติกรรม (K-A-P) ที่โครงการฯ ตั้งเป็นเป้า

หมายความว่า การสื่อสารจะสามารถทำให้เกิดความรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้นั้น จากการวิจัยพบว่า การรณรงค์ทางการสื่อสารโครงการนี้ สามารถทำให้เกิดความรู้ และเกิดทัศนคติที่ดีต่อภาพยนตร์โฆษณาของโครงการ แต่ยังไม่สามารถทำให้เกิดพฤติกรรมการปกป้องสิทธิ์โดยการร้องเรียนได้ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการดำเนินงานตามโครงการยังไม่สมบูรณ์ ในทุกระยะ ถ้ามีการดำเนินงานตามแผนจนครบ 5 ระยะแล้ว อาจทำให้พฤติกรรมการปกป้องสิทธิ์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปด้วยก็ได้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. เนื่องจากการรณรงค์ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงสิทธิของตนในการบริโภคและกระตุ้นให้คนเปลี่ยนแนวความคิดรวมถึงอุปนิสัยดั้งเดิมเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาเพราะคนไทยมีนิสัยที่รอมชอม ให้อภัยและไม่นิยมเป็นคดีความ แผนการรณรงค์โครงการฯ นี้จึงต้องใช้เวลาานที่จะกระตุ้นให้คนไทยหันมาตระหนักและเรียกร้องสิทธิเมื่อถูกละเมิดได้ อีกทั้งยังต้องดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่องและในหมู่คนจำนวนมาก ในขณะที่หน่วยงานมีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณที่น้อยและไม่คล่องตัว ทำให้การเผยแพร่ความรู้และข่าวสารดังกล่าวทำได้ไม่เพียงพอ และไม่คล่องตัว และยังไม่สามารถที่จะวัดผลการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนในเวลาอันสั้น หน่วยงานจึงควรเสนอต่อองค์กรระดับที่สูงกว่าให้มองเห็นความสำคัญ และจัดเพิ่มงบประมาณให้ในการดำเนินงานในระยะต่อไป
2. จากผลการวิจัยทำให้ทราบถึงสื่อและกิจกรรมที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับในโครงการฯ ว่า สื่อที่มีอิทธิพลทำให้กลุ่มตัวอย่างยอมรับโครงการฯ ได้ดี ได้แก่ โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือพิมพ์ และแผ่นพับเผยแพร่โครงการฯ ส่วนสื่อที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับโครงการฯ น้อย ได้แก่ แผ่นป้ายโปสเตอร์, นิตยสาร และคอนเสิร์ต ส่วนสื่อนิตยสารและสื่อประเภทบุคคลนั้น มีอิทธิพลต่อกลุ่มตัวอย่างในการยอมรับโครงการฯ ในระดับปานกลาง ผู้วางแผนสื่อในการเผยแพร่โครงการฯ ในระยะต่อไป จึงควรวางแผนในการเลือกใช้สื่อที่มีอิทธิพลในระดับสูงต่อการยอมรับโครงการฯ ของประชาชน มากกว่าใช้สื่อที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับในระดับต่ำ ก็จะทำให้สามารถวางแผนการใช้งบประมาณทางด้านสื่อมีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. เมื่อพิจารณาจากการใช้สื่อโฆษณาและกิจกรรมอื่นๆ เข้าร่วมด้วยนั้น ผู้ทำวิจัยยังพบว่า มีความเป็นไปได้ที่หน่วยงานจะขอความร่วมมือและความอนุเคราะห์ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิผู้บริโภค และเกี่ยวกับตัวโครงการฯ ได้อีกหลายช่องทาง เช่น ให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยงานได้ไปให้สัมภาษณ์ตามรายการทั้งทางโทรทัศน์และวิทยุ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ และ

รายการที่เกี่ยวกับสังคม เช่นทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ,7 และ ITV หรือทางสถานีวิทยุ จส.100 และสวท.91 ที่มีผู้ฟังจำนวนมากและเป็นการทำนาเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการช่วยเหลือสังคม

4. หน่วยงานควรให้ความรู้แก่ประชาชนเพิ่มเติมด้วยว่าถ้าผู้บริโภคร้องเรียนก็จะส่งผลให้ผู้ประกอบการหันมาผลิตแต่สินค้าที่มีคุณภาพมากขึ้น หรือควรให้ความรู้เมื่อผู้บริโภคร้องเรียนเข้ามาแล้ว หน่วยงานจะจัดการอย่างไรต่อไป เนื่องจากมีกลุ่มตัวอย่างที่เสนอข้อคิดเห็นที่ ไม่น่าพอใจว่าจะการเสียเวลาเปล่าเพราะไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรต่อไปกับผู้ผลิตสินค้านั้น เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค

5. ในกรณีที่ย่อย.ต้องการแจ้งข่าวสารให้ประชาชนทราบถึงแหล่งร้องเรียน ทั้งทางไปรษณีย์และทางโทรศัพท์ ในการรณรงค์โฆษณาควรจะเน้นไปที่แหล่งร้องเรียนให้มากขึ้น ย้ำบ่อยๆ ให้คนจดจำได้ รวมทั้งจัดหาตู้ปณ. และเบอร์โทรศัพท์ที่ถ่ายทอดการจดจำมากขึ้น

6. จากการวิจัยพบว่า แม้จะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคมากขึ้น หรือทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อภาพยนตร์โฆษณาของโครงการฯ จะเป็นไปในเชิงบวก และกลุ่มตัวอย่างได้รับทราบถึงแหล่งร้องเรียนแล้วก็ตาม ยังมีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 8.05 เท่านั้นที่มีความต้องการจะร้องเรียนไปยังหน่วยงานคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคของรัฐ ทางหน่วยงานฯ จึงสมควรที่จะหาวิธีการเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคร้องเรียนมายังหน่วยงานฯ เช่น อาจเป็นการให้สิ่งจูงใจแก่ผู้บริโภคที่ร้องเรียนเข้ามา และเมื่อตรวจสอบแล้วหน่วยงานพบว่าผู้บริโภคประสบปัญหาดังกล่าวจริง

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

1. เมื่อสิ้นสุดโครงการฯ ทั้ง 5 ระยะเวลาควรมีการทำวิจัยสรุปรวมประสิทธิผลของโครงการฯ อีกครั้งหนึ่ง และควรมีการนำข้อมูลสถิติในการร้องเรียนเข้ามาที่อย.ว่าเพิ่มขึ้นหรือไม่

2. ในการศึกษากลยุทธ์และประสิทธิผลของแผนรณรงค์โครงการฯ ควรมีการแบ่งการศึกษาเป็นรายผลิตภัณฑ์ เช่น อาหาร เครื่องสำอาง และยา

3. ควรให้มีการศึกษาแยกตามกลยุทธ์ของแผนรณรงค์โฆษณา เช่นแยกศึกษาตามสื่อ กิจกรรม หรือแยกศึกษาตามแนวความคิดสร้างสรรค์งานโฆษณา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการรณรงค์โฆษณาในโครงการฯ ระยะเวลาต่อไป

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. ระยะเวลาที่ต่างกันมากของการดำเนินงานตามแผนรณรงค์โฆษณา กับการดำเนินงานวิจัย จึงมีความเป็นไปได้ว่าผู้บริโภคอาจจะลืมภาพยนตร์โฆษณาไปแล้ว และเมื่อผู้วิจัยใช้ Photo Board เป็นเครื่องมือช่วยจำ กลุ่มตัวอย่างบางคนมีข้อจำกัดในความสามารถในการดู Photo Board ดังกล่าว

2. ในช่วงเวลาที่มีการรณรงค์โครงการออย.ปกป้องสิทธิอยู่นั้น กลุ่มงานอื่นๆ ในออย.ก็มีโครงการรณรงค์อื่นๆ และออกมาทำแผนการสื่อสารในระยะเวลาเดียวกัน ซึ่งเมื่อทำการวิจัยแล้วพบว่า มีข้อจำกัดเกี่ยวกับความสับสนของกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสัมภาษณ์ เช่น การรู้จักโครงการฯ ได้จากวิทยุมีจำนวนมากเป็นอันดับสอง ในขณะที่โครงการฯ ใช้สื่อวิทยุเพียงคลื่นเดียวในกทม. เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มีโครงการอื่นทั้งที่โครงการฯของออย.เอง เช่นสายด่วนผู้บริโภค หรือโครงการฯของหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคอื่นๆ เช่น สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) เป็นต้น ที่ใช้สื่อวิทยุในการเผยแพร่โครงการฯ เหล่านี้สามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างคิดว่าเป็นโครงการฯเดียวกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย